

El parc natural del Delta de l'Ebre

Isidre Solé

En el tram final del riu més cabalós de la Península, es forma un delta que es projecta uns 20 km mar endins. El delta de l'Ebre, amb 320 km² de superfície, és un dels més extensos de la Mediterrània i representa una de les zones humides més destacades d'Europa.

Aquest delta és fruit de l'intens treball erosiu que el riu duu a terme a la conca. Aquests materials transportats per l'Ebre se sedimenten a la part cabdal i endinsen el delta en el mar. Tot i l'absència de relleu (el punt més alt està situat en un turó alçat 5 m sobre el nivell del mar) l'heterogeneïtat de sòls, aigües i vegetació dibuixa un complex mosaic d'ambients prou diferenciats. Aquest tret és el que permet la gran biodiversitat del delta.

El procés erosiu, ja iniciat, al 2.500 a. C, s'accelerà entre els segles XIV i XVIII amb l'aïllament d'extenses superfícies i tancament posterior formant les actuals llacunes. A partir del segle XIX la influència de l'home en la configuració del delta és decisiva. L'extensió del cultiu de l'arròs, afavorida per la construcció dels canals de la dreta i l'esquerra, ha reduït els espais sense modificar a només un 20% de la superfície deltaica. Aquests espais han quedat relegats a la zona perifèrica, on els problemes de salinització fan ja quasi impossible el conreu de l'arròs. Un dels fets més decisius en l'actual evolució del delta és la construcció de grans pantans a la conca de l'Ebre. Aquests tenen un efecte reductor en la qualitat de sediments, atès que en tropar-se amb les preses queden dipositats en el fons dels pantans, acompanyat també per una disminució del cabdal del riu.

Aquests dos processos han fet que la lluita de forces entre la progressió fluvial i la marina es decantés a favor del mar, que ha reduït ja, en els últims anys, en diversos milers de metres, la longitud del delta.

Flora

Hem de tractar la vegetació de la zona separadament segons els seus ambients, per la diferència entre ells.

El paisatge que ocupa més extensió del delta de l'Ebre són els conreus, i principalment els arrossars. Aquest conreu és relativament recent al delta (finals s. XIX), però ha canviat radicalment la fisonomia deltaica. Amb l'entrada d'aquesta pràctica agrícola desaparegueren molts canyissars, sosars i llacunes.

El sistema de dunes més extens del delta el trobarem entre la Punta del Fangar i la Platja de la Marquesa. La població vegetal d'aquests sorral·ls està dominada pel jull de platja i el borró.

Els boscos de ribera han estat intensament transformats en conreus hortofructícoles, i n'ha quedat només un reducte a les illes fluvial de Gràcia i Sapinya. Aquests estarien representats per tres espècies: l'àlber, el salze i el tamariu. També hi habiten dos tàxons més rars, el lligabosc valencià i el freixe de fulla estreta.

Les llacunes litorals són, sens dubte, els paisatges més espectaculars del delta, tant per la conjugació de l'aigua amb la varietat de la comunitat vegetal com per la riquesa de la fauna.

Una fauna eminentment aquàtica

El poblament faunístic de la plana deltaica està ocupat principalment per espècies aquàtiques i n'és especialment curiosa la pobra fauna terrestre. Els medis forestals riparis o els prats, molt més extensos antigament, havien allotjat una varietat prou important d'espècies lligades a ambients terrestres. La inundació progressiva practicada al cultiu de l'arròs va fer retrocedir fins a la desaparició aquesta fauna, tant freqüent encara al nostre país.

Les espècies d'invertebrats estan encara molt poc estudiades. Malgrat això, podem destacar l'abundància d'insectes aquàtics com les rendilles, iaïos i altres; els mol·luscs marins com les tellerines i escopinyes (amb aprofitament econòmic); entre els crustacis no marins hi trobem diverses espècies de gambetes i l'artèmia pròpia d'ambients salins.

De fet, el grup que regna al delta és el dels ocells, dels que fins ara n'han observat 314 espècies diferents.

El delta té importància internacional en la reproducció de 27.000 parelles d'ocells aquàtics representats per 95 espècies, de les que 24 tenen aquí un dels principals nuclis de cria. En aquest grup destaquen, per la riquesa i l'abundància, les aus marines. D'aquestes, en nidifiquen regularment 11 espècies de xatrac i gavines. Un fet sorprenent és que el 60% de la població mundial de gavineta corsa resta instal·lada a la Punta de la Banya. Entre els ardeïds nidificants

destaquen el martinet ros i el bitó o toro, entre els limícoles, el camesllargues, el bec d'alena o cusi-sacs, la garsa de mar i la perdiu de mar. Finalment, esmentar alguns passeriformes, com la terrrada rogenca, la boscarda mostatxada i la mallerenga de bigotis.

Un altre paper important que juga el delta és el de la migració i hivernada de 13 espècies i ocasionalment de 14 més. El nombre d'exemplars que hi passen l'hivern s'eleva a 180.000, dels quals 80.000 són anàtids i fotges (principalment coll-vers, xiuladors i cullerots), 70.000 són làrids (gavina capnegre i vulgar), 15.000 ardeïds (bernats pescaires, esplugabous i martinets blancs) i 20.000 limícoles, que destaquen per la seva abundància i diversitat.

Consells per al visitant

Per visitar el Parc Natural del Delta de l'Ebre el millor és dirigir-se en primer lloc a un dels dos centres d'informació de què disposa el parc.

L'un és l'Ecomuseu del Delta (Deltebre), on es pot accedir des de la carretera N-340, desviant-nos en qualsevol de les carreteres que hi ha per anar a Deltebre. En aquest centre es pot observar una representació dels diferents ambients deltaics i utilitzar el servei pedagògic del Centre d'Educació Ambiental.

Per arribar a l'altre centre d'informació, el Refugi-museu de la Casa de Fusta (Llacuna de l'Encanyissada), s'ha de deixar la N-340 a Amposta i desviar-nos cap a Sant Jaume d'Enveja. En aquest centre podran apreciar una de les mil·lors col·leccions ornitològiques de Catalunya.

També es pot arribar en tren baixant a les estacions de l'Ampolla, Camarles o l'Aldea-Amposta.

Per a l'observació dels ocells, una de les aficions secretes que aixeca més passions, el delta disposa d'un conjunt d'observatoris a la Punta del Fangar, al Garxal, a l'Encanyissada i a la Punta de la Banya.

L'escàs relleu de la zona incita a la utilització de la bicicleta com a mitjà de transport.